SUOMEN AKATEMIA

Lausunto

8.2.2022

AKA/4/00.03.20/2022

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite: asiantuntijalausuntopyyntö 25.1.2022

Asia: HE 187/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Suomen Akatemia kiittää hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä 187/2021 valtion virkamieslain muuttamiseksi

Suomen Akatemia on 13.5.2021 antanut lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta virkamieslain muuttamiseksi (valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 24.3.2021 luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain muuttamisesta).

Akatemia on lausunnossaan todennut kannattavansa mahdollisuutta täyttää nykyistä hieman pidempiä määräaikaisia virkasuhteita ilman julkista hakumenettelyä. Tämä toisi joustavuutta ja tehokkuutta rekrytointeihin tilanteissa, joissa tarve on usein suhteellisen nopeille rekrytoinneille esimerkiksi projektitehtäviin tai sijaisuuteen liittyen. Mahdollisuus pidempään määräaikaisuuteen ilman avointa hakua tukisi myös sisäisen henkilökierron ja osaamisen kehittämisen edistämistä. Lausunnossaan Akatemia kiinnitti huomiota, että määräaikaisuuden kesto ilman avointa hakua voisi olla enintään kaksi vuotta alle kahden vuoden sijasta, jolloin raja on sama kuin päätöksiä koskevan valitusoikeuden osalta. Akatemia pitää hyvänä, että tämä täsmennys on tehty annettuun hallituksen esitykseen.

Hallituksen esityksessä on lausuntojen perusteella täydennetty 6 b §:n 1 momentin muutoksen perusteluita ja täsmennetty ja kuvattu yhteyttä määräaikaisen virkasuhteen hakumenettelyn ohjeistukseen laajemmin (Hallituksen esitys s. 17).

Kiinnittäisimme edelleen huomiota siihen, että virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskeva sääntely olisi hyvä olla kokonaisuudessaan virkamieslaissa ja -asetuksessa. Hallituksen esityksen mukaan määräaikaisen virkasuhteen haettavaksi julistaminen perustuu valtiovarainministeriön ohjeistukseen ja siitä voidaan tarvittaessa säätää myös valtioneuvoston asetuksella.

Hallituksen esityksessä, mm. sivulla 3 on todettu, että *”Määräaikaisen virkasuhteen hakumenettelystä ei ole säännöksiä. Määräaikaisen virkasuhteen haettavaksi julistaminen perustuu valtiovarainministeriön ohjeistukseen (VM/2643/00.00.00/2018) ja siitä voidaan tarvittaessa säätää virkamieslain 6 a §:n 3 momentin mukaan myös valtioneuvoston asetuksella.”* Virkamieslain 3 luvussa on kuitenkin säännöksiä myös virkasuhteen hakumenettelystä jo 3 luvun otsikon perusteella. Virkamieslain 3 luvun otsikko on **Viran**

SUOMEN AKATEMIA

ja määräaikaisen virkasuhteen hakumenettely, nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset, virkamiesasetuksessa otsikko ennen 7 §:ää on **Viran hakumenettely ja virkasuhteen alkaminen**. Valtiovarainministeriön ohjeen otsikko sen sijaan on Ohje virantäytössä noudatettavista periaatteista, sisältäen erikseen kohdan 5.2.2 **Määräaikaiset virkasuhteet**.

Nykyisellään lain, asetuksen ja valtiovarainministeriön ohjeen muodostama kokonaisuus on vaikeaselkoinen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että menettelytavat on tarpeen tarkistaa lain lisäksi myös valtiovarainministeriön rekrytointia koskevista ohjeista, jotka ovat kuitenkin vain ohjeita eivätkä statukseltaan velvoittavia.

Esityksen 6 b §:n 1 momentin mukainen viran perustaminen voidaan tehdä vain niitä määräaikaisen virkasuhteen tehtäviä varten, joissa virkamies työskentelee, ei muunlaisia tehtäviä varten. Lähtökohtaisesti kyse on hallituksen esityksen mukaan tilanteista, joissa määräaikainen nimitys on tehty työn luonteen perusteella, mutta tilanne on muuttunut siten, että tehtävä on pysyvä. Säännöksen mukainen menettely ei ole mahdollista esimerkiksi, jos määräaikaisen virkasuhteen perusteena on sijaisuus. Huolimatta siitä, että sijainen voi työskennellä myös muissa tehtävissä kuin sijaistettava, määräaikainen virkasuhde perustuu tuolloinkin poissaolon aiheuttamiin poikkeusjärjestelyihin. Poikkeusjärjestelytarpeen lakattua, mahdollisten perustettavien virkojen täyttö perustuu lähtökohtaisesti virkamieslain pääsääntöön, viran haettavaksi julistamiseen.

Tältä osin toivoisimme, että rajaus ei olisi kategorinen vaan esim. tilanteessa, jossa sijaistettava ei palaa omaan virkaansa virkavapaan jälkeen, voisi myös sijaisen vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä.

Lisäksi hallituksen esityksessä todettu edellytys, että ”*vain sellainen määräaikainen virkasuhde, johon nimitys on tehty julkista hakumenettelyä käyttäen, voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä*”, olisi hyvä kirjata virkamieslain 6 b §:ään.

Virkamieslain 6 b §:ään ehdotetun uuden 5 momentin tavoitteena on lakisääteisen muutosturvan täydentäminen siten, että nimitys voidaan tehdä ilman julkista hakumenettelyä, jos virkaan nimitetään valtion toisen viraston virasta niin sanotuilla tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla irtisanottu virkamies irtisanomisajan kuluessa. Tavoitteena on tukea valtion henkilöstöä niissä tilanteissa, joissa virasto kaikesta huolimatta joutuisi irtisanomaan henkilöstöä tuotannollisilla tai taloudellisilla perusteilla sekä turvata valtion palvelussuhteen jatkuvuutta muualla valtionhallinnossa. Tarkoitus on antaa virkamiehelle voimassa olevaa lainsäädäntöä laajemmat mahdollisuudet työllistyä suoraan irtisanomisen vaihtoehtona uusiin tehtäviin toisaalle valtionhallinnossa ja tehostaa ”työstä työhön siirtymistä” nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla prosessia siten, että se edellyttää vain nimittävän viraston päätöstä.

Sinällään ehdotettu uusi 5 momentti on kannatettava, mutta on kuitenkin epäselvää, miten tämä käytännössä toteutuisi, kun lähtökohtaisesti avoimet virat julistetaan julkisesti haettavaksi. Miten tämä irtisanotun virkamiehen aktiivisuus voidaan toteuttaa käytännössä ja mitä edellytetään viranomaiselta, jossa tulee avoimeksi virkoja. Tähän olisi hyvä saada tarkempaa ohjeistusta. Saattaa olla, että tilanteet, joissa 5 momenttia voisi soveltaa, jäisivät kuitenkin hyvin harvinaisiksi.

Virkamieslain 6 b §:n muutosten tavoitteena on poiketa viran täyttämisen lakisääteisestä pääsäännöstä, julkisesta hakumenettelystä, *tarkkarajaisesti sekä vain perustelluin osin*. Jotta muutokset olisivat selkeitä ja tarkkarajaisia, ne tulisi kaikilta osin kirjata lain pykälään.

SUOMEN AKATEMIA

Edellä mainitun lisäksi Suomen Akatemia haluaa kiinnittää huomiota virkamieslain 6 b §:n 4 momenttiin:

”Puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisitoimen ja ulkoasiainhallinnon virkojen, tuomarin virkojen ja Suomen Akatemian tutkimusvirkojen täyttämisestä haettavaksi julistamatta säädetään erikseen lailla.”

Suomen Akatemiassa ei ole enää tutkimusvirkoja eikä nykyisessä Suomen Akatemiasta annetussa laissa 20.11.2009/922 ole niistä mainintaa. Tutkimusvirat lakkasivat Suomen Akatemiasta annetun lain voimaantullessa lain siirtymäsäännöksen mukaisesti 1.1.2010. Suomen Akatemia esittää virkamieslain 6 b §:n 4 momentin muuttamista siten, että siitä poistetaan maininta Suomen Akatemian tutkimusviroista.

Virkamieslain 8 a §:n ja 44 a §:n muutokset ovat yleisesti kannatettavia ja varmistavat viranomaistoiminnan puolueettomuutta. Ylimmän johdon karenssisopimuksia ei ole ollut Suomen Akatemiassa.

Johtaja — Katja Majamaa

Johtava lakimies — Maarit Saarela